

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто сутність глобальних проблем, причини їх виникнення, концептуальні підходи вчених до цих проблем, їх економічні аспекти, а також перспективи та загрози, які несуть ці проблеми світовому розвитку та економічному розвитку України.

Аннотация. Рассмотрена сущность глобальных проблем, причины их возникновения, концептуальные подходы ученых к этим проблемам, их экономические аспекты, а также перспективы и угрозы, которые несут эти проблемы мировому развитию и экономическому развитию Украины.

Annotation. The essence of global problems, their causes, and conceptual approaches of scientists to these problems, their economic aspects, prospects and threats for global development and economic development of Ukraine, has been studied.

Ключові слова: глобальні проблеми, економічний розвиток країни, глобалізація.

У світовому розвитку набули активності процеси, які здійснили масштабний перетворюючий вплив на всі сфери життя суспільства. І незважаючи на те, що світ іде у нове майбутнє, проблеми людства ще далекі до вирішення. Ці проблеми мають світовий характер, торкаються життєво важливих питань усіх країн і народів, кожного із нас.

Вчені по-різному підходять до аналізу глобальних проблем та їх розв'язання. Уперше термін глобалізація в науковий оборот увів американський дослідник Т. Левітт у 1983 році. Ширшого значення цьому терміну надав японський вчений К. Оме в книзі "Світ без кордонів" [1]. У 1974 р. М. Месарович та Е. Пестель у книзі "Людство на роздоріжжі" запропонували концепцію, у якій еволюція людського суспільства уподібнювалася до розвитку живого організму та досліджувалася на основі виявлення та аналізу взаємозв'язків та взаємозалежності економічної, демографічної, енергетичної та інноваційної сфер.

У 80-ті роки ХХ ст. з'явилася нова концепція вирішення глобальних проблем, яку назвали концепцією сталого розвитку. "Сталий розвиток" – це розвиток, який задовольняє потреби теперішнього покоління, не ставлячи під загрозу можливості задоволення потреб майбутніх поколінь. Ця концепція є офіційно визнаною і в нашій державі [2].

I. Глобальні проблеми і причини їх виникнення.

Глобальні проблеми, як і сама глобалізація, суперечливі й різноманітні, а їх сукупність тією чи іншою мірою стосується таких сфер:

1) проблеми, які виникають унаслідок взаємодії природи і суспільства. Серед них: надійне забезпечення людства сировиною, енергією, продовольством, збереження природного навколишнього середовища, освоєння ресурсів світового океану, оволодіння космічним простором;

2) проблеми суспільних взаємовідносин, а саме відносини між державами різних соціально-економічних устроїв; подолання економічної відсталості багатьох країн світу; локальні міжнародні воєнні регіональні і національні конфлікти; відвернення загрози ядерної війни;

3) проблеми розвитку людини як особистості та забезпечення її життєдіяльності і майбутнього існування. Серед них боротьба з голодом, бідністю і хворобами; сучасною урбанізацією; проблемою забезпечення планети продовольчими товарами; проблемою протидії тероризму у всіх його формах; міжнародної злочинності; виробництву і розповсюдженню наркотиків тощо.

Найзагальнішими причинами виникнення і загострення глобальних проблем є:

а) швидке зростання народонаселення або демографічний вибух;

б) нерівномірне збільшення населення в різних країнах та регіонах;

в) низький рівень упровадження ресурсно- та енергозощаджуючих екологічно-чистих технологій;

г) швидка урбанізація населення, зростання гігантських мегаполісів;

д) варварське ставлення людини, монополій і суспільства до природних ресурсів, навколишнього середовища, лісів і земельних ресурсів [3].

II. Основні глобальні проблеми, які мають вплив на економічний розвиток України.

1. Екологія і захист навколишнього середовища.

Протягом тисячоліть людина все більше втручалась у природу, не піклувалась про дотримання в ній рівноваги. Постійне зростання потреб суспільства призводило до більших втрат у природі. У 70-х роках ХХ століття розпочалася екологічна криза, яка різко загострила суперечності між людиною і природою, цей конфлікт – глобальне порушення рівноваги у природі. Найважливішими ознаками цієї кризи є глобальні зміни клімату і виникнення "парникового ефекту", знищення озонового шару планети, почастищення природних катаклізмів, масове знищення

тропічних лісів і збільшення площі пустель, збільшення кількості радіоактивних відходів, надмірна концентрація шкідливих відходів у світовому океані тощо [3].

Екологічна ситуація в Україні не є кращою. Протягом 5 років усіма джерелами забруднення в Україні в атмосферу викидається більше 100 т шкідливих речовин. Майже 20 % населення України проживає в зонах, де концентрації шкідливих речовин у повітрі перевищують норму у 15 разів. Із 45 великих міст України тільки в чотирьох рівень шкідливих речовин відповідає нормі. За один рік у річки й водойми скидається 3,5 млрд кубометрів забруднених стічних вод. У сільській місцевості налічується близько 12 тис. звалищ, які обіймають майже 5 тисяч гектарів землі. У результаті такої господарської діяльності 71 % території України стала забрудненою, екологічно-катастрофічною 2 % і тільки 7 % екологічно-чистою [4].

Аварія на Чорнобильській АЕС – яскравий приклад катастрофічних наслідків для навколишнього середовища, здоров'я населення й економіки країни. У результаті аварії утворилась "зона відчуження" загальною площею в 54,6 тисяч квадратних кілометрів, до неї віднесені 64 райони з 12 областей України. Потерпілими від її аварії признані 3 млн осіб, з них 1 млн дітей [4].

Для забезпечення екологічної безпеки й усунення причин екологічної кризи в Україні прийнято екологічно-зорієнтовану Конституцію, десятки законів і кодексів, які регулюють економічну діяльність країни.

Також Україна почала переходити до нової інноваційної економіки, як приклад, побудова в Дніпропетровську металургійного заводу "Інтертайп сталь". З його запуском ліквідовано мартенівське виробництво, що знизить у 2,5 рази викиди в атмосферу забруднених речовин, викиди промислових стічних вод у Дніпро припинено.

2. Паливно-енергетична і сировинна проблема.

У цій проблемі найбільш яскраво проявляється основне протиріччя економіки – між необмеженими потребами людини і наявністю ресурсів у природі.

Усього за 50 років минулого століття добуто нафти, вугілля і газу більше, ніж за всю історію цивілізації. За оцінками вчених, запаси нафти складають близько 200 млрд тонн, 100 трлн метрів кубічних газу. Цих запасів досить лише до 2050 – 2060 років. Великі енергетичні ресурси мала й Україна, але її запаси нафти і газу були вичерпані в 90-х роках минулого століття, оскільки економіка країни була витратною [3].

Для розв'язання цієї проблеми, Україні необхідно швидко впроваджувати в економіку нові ресурсно- та енергозбережні, екологічно чисті технології, розвивати і використовувати сонячну енергію, енергію вітру і термальних вод, що вона і почала робити. У селі Ботієво Запорізької області введена в експлуатацію вітроелектростанція – найсучасніше підприємство альтернативної енергетики в Європі. У країні є можливість розвивати гідроенергетику, особливо в західних регіонах, яка нешкідлива і безмежна. Великі можливості має створення в державі екологічно чистої вугільної енергетики, що дозволить збільшити виробництво вугілля в енергобалансі країни і зменшити частку нафти і газу в отриманні енергії. Сьогодні важливо для країни знайти нові ресурси на великій глибині Землі та на дні Чорного моря.

3. Проблема забезпечення людства продовольчими товарами та раціональне використання земельних ресурсів.

Важливою проблемою всього людства є голод. Він у першу чергу пов'язаний з існуванням і розподілом продовольчих товарів. У світі голодує 800 млн людей, 18 млн кожен рік помирає. Розв'язання даної проблеми є однією з основних для людства.

Україна може допомогти у розв'язанні цієї проблеми. Земельний фонд України становить більше, ніж 6 млн гектарів, 40 % чорноземів Землі знаходиться в нашій країні. Україна разом з Росією та Казахстаном може забезпечити 1/3 ринку зерна в світі. На сьогоднішній день Україна займає перше місце за виробництва соняшника і продажу його на світовому ринку. Торгівля зерном і продовольчими товарами підштовхне сільське господарство до інтенсифікації виробництва, застосування агромеліорації й агрохімії, підвищення біологічної продуктивності сільськогосподарських культур. Також необхідно впроваджувати та вирощувати продуктивні породи домашніх тварин.

4. Роззброєння заради розвитку.

Найгострішою проблемою сучасності є проблема війни та миру, милітаризація та демілітаризація економіки. Гонка озброєння – це велика загроза людства не тільки як загроза ядерної війни. Під воєнні бази відведено значну частину території багатьох країн. Виготовлення та нарощення великих арсеналів зброї нанесло і наносить непоправну шкоду навколишньому середовищу. Утримання армії, виробництво озброєння і воєнні дослідження вимагають великих витрат ресурсів, відволікають їх від мирного виробництва.

Розпад СРСР та блоку Варшавського договору призвели до послаблення конфронтації у світі. Це створило умови для перегляду національних воєнних доктрин з орієнтацією на конверсії воєнного виробництва і демілітаризацію.

В економічному плані конверсія на перших етапах вимагає деяких затрат на переобладнання специфічного військового виробництва на виробництво товарів та послуг громадянського призначення. Для розв'язання всього комплексу проблем конверсії на перших порах необхідна допомога країни. В Україні не існує соціально-економічних перешкод для проведення конверсії військового виробництва.

Не дивлячись на всі труднощі, в Україні процес конверсії проходить планово та ефективно. Так, у спадщину від СРСР Україні дісталася міцна база ВПК (воєнно-промислового комплексу). На нашій території працювало 3 594 підприємства оборонного значення, з загальним штатом більш за 3 млн осіб. На "воєнку" працювало 700 спеціальних підприємств, серед яких 205 виробничих і 139 науково-виробничих об'єднань. Сьогодні за даними керівництва країни залишилося близько 140 підприємств. При цьому Україна продовжує входити в ТОП-10 світових лідерів з експорту зброї.

У 2011 році цей вид експорту приніс у казну країни більше 1 млрд доларів. Сьогодні країна зобов'язалась забезпечити заказами підприємства ВПК. Складено план переозброєння армії на 2012 – 2017 роки, в якому планують близько 17 млрд гривень на закупку нової техніки, танків, літаків, воєнних кораблів для нашої армії [5].

Таким чином, роззброєння, конверсія військового виробництва ослаблює гонку озброєння, зміцнює міжнародну співпрацю, а також вирішує інші глобальні проблеми.

Глобальні проблеми крім позитиву також несуть негатив і загрози для України.

По-перше, це збільшення розриву в рівнях економічного і соціального розвитку між Україною та країнами "золотого мільярда".

По-друге, зростання безробіття, бідності, безпритульності, а також технічне перевантаження і деградація довкілля.

По-третє, економічне й політичне послаблення України, пригнічення внутрішнього національного ринку, національної економіки, що поступово призводить до практичного усунення держави з конкурентного середовища.

По-четверте, зростання рівня тіньової економіки, загальна криміналізація економічної діяльності, зростання корупції у всіх сферах до рівня глобально-світового.

По-п'яте, конфлікт між вимогами глобалізації та соціально-культурними й економічними традиціями нашої держави [1].

Безумовно, всі ці та інші проблеми не повинні відштовхувати Україну від загальносвітових процесів.

Таким чином, глобалізація якщо і не найкращий із варіантів співіснування на планеті, то один з них, що дозволив би в бурхливий розвиток цивілізації, який охопив сьогодні весь світ, задовольнити потреби усього людства, на основі колективних дій усіх країн.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Семененко В. М. Економічна теорія. Політекономія / В. М. Семененко, Д. І. Коваленко. – К. : Центр учбової літератури 2011. – 299 с. 2. Базилев В. Д. Економічна теорія – політекономія / В. Д. Базилев. – К., 2006. – 325 с. 3. Степура О. С. Політична економія / О. С. Степура. – К. : Лібра, 2009. – 188 с. 4. Перушенко В. Ю. Фізична географія України / В. Ю. Перушенко, А. Ш. Уварова. – К., 2008. 5. Газета "Аргументи і факти в Україні". – № 39. – 2012.